

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת כי תבוא י"ז אלול תשע"ח,
גליון נושא בענינא דיומא.

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי
ופוסקי הדור שליט"א. לעורר לב המעיין, ואין
לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

גליון נושא:

'בחירת לולב מהודר'

פפת תמרים

מצוה: כתוב בתורה (פרשת אמור, ויקרא כג מ) ולקחתם לכם ביום הראשון... פפת תמרים וגו'. בגליון זה נלמד, איך לבחור לולב מהודר.

כמו אתרוג: תחילה נחזור בקצרה, על הדינים באתרוג, שקיימים גם בלולב. 'לכם' ביום הראשון - שייך גם בלולב.

ערלה וטבל - מבואר בריטב"א (סוכה דף לה.), ובשו"ע (יו"ד סימן רצד סעיף ה) שהפסול נאמר רק באתרוג שהוא פרי, ולא בלולב והדס שהם עץ.

מורכב - מפורש בחיי אדם (כלל קנב סעיף ב) ובשבטות יעקב (שו"ת חלק א סימן לו) שמורכב פסול בכל ד' מינים כי אין שמם עליהם. עכ"ד. [מנהג העולם לא לחקור האם יש הרכבה בלולב הדס וערבה, ואולי כי אינו מצוי].

1. שני שלבים בבדיקה

שלב ראשון: בחירת לולב מתחלקת לשני שלבים. בשלב הראשון נבדוק את הלולב בכללותו; (א) קונים זן כשר ומהודר, ולא זן בעייתי. (ב) מבצעים קניה כדן, שיהיה 'לכם'. (ג) לולב טרי ולא יבש. (ד) העלים אינם פרודים. (ה) לולב ישר ולא עקום. (ו) גובה השדרה בשיעור לכתחילה של 32-39 ס"מ.

שלב שני: בשלב השני נבדוק שבע דברים בראש העלה האמצעי שנקרא 'תיומת'. (א) שלם ואינו נקטם. (ב) סגור ולא נחלק. (ג) לח ולא יבש. (ד) אינו כהימנק. (ה) בראש התיומת, שני חלקי העלה יגמרו בשווה, ולא יהיה עלה אחד גבוה מהשני (עד 2 מ"מ כשר). (ו) ישר ולא כפוף. (ז) מחלוקת לגבי קליפה אדומה הנקראת קורא. ונבאר את הדברים להלן.

אורכו: מבואר בשו"ע (סימן תרנ סעיף א) שאורך הלולב יהיה ארבעה טפחים, והיינו מתחתית הלולב מהמקום שיש בו עלים משני צדדים (כשרות ארבעת המינים עמוד קלז), עד סוף השדרה, לא כולל הגובה של העלה האמצעי. ושיעורו לכתחילה, (ט"ז אגודלים) להגר"ח נאה 32.7 ס"מ, ולחזו"א 39 ס"מ. ובדיעבד, (י"ג אגודלים ושליש) להגר"ח נאה 26.7 ס"מ, ולחזו"א 32.

2. יבשו העלים

יבש: נפסק בשו"ע (סימן תרמה סעיף ה) לולב שיבשו רוב עליו ונהפכו מירוק ללבן פסול. הרמ"א מיקל שפסול יבש הוא רק אם נפרך בצפורן. המשנ"ב (ס"ק כד) מביא את שיטת הראב"ד, שאף אם יבש רק העלה העליון שנקרא תיומת פסול.

דעת הריטב"א הובא בביאור הגר"א (סימן תרמה סעיף ט), ובביאור הלכה (סוף סימן תרמה ד"ה נסדק), בעלה האמצעי אפילו יבש משהו פסול. וידוע התמיהה, מדוע כלפי יבש לא ציטט המשנ"ב את הריטב"א שפסול אפילו במשהו ורק לגבי נסדק ציטט את הריטב"א שפסול בכל שהוא, ותרצו בכמה אופנים, ואכ"מ.

מצוי בהרבה לולבים, שהשמש שורפת את ה'שפיץ' ונהפך מירוק לאדום. החזו"א זצ"ל (או"ח סימן קמה ס"ק יא) מכשירו. וכן דעת הגר"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (מעדני שלמה עמוד פט) ששריפת השמש אין בה פסול, כי יש לחלוחית בלולב מצד עצמו, ואינו נפרך כצפורן, ומראה לובן ואדום בעלמא הוא. ולכן אם רואה שכל העלה ירוק, ורק למעלה יש לו מראה לבן, בהכרח שזה מחמת השמש וכשר.

להתנאות בלולב נאה...

מצוה להתנאות: יש נוהגים להראות בימי הסוכות בבית הכנסת לסובבים, את הלולב והאתרוג המהודר שלו. וכתב בשו"ת משנה שכיר (חלק א סימן קיז) ואפיקי מגינים (או"ח סוף סימן קנד) שאין בזה חשש גאווה ויוהרה, שמצינו מקור למנהג זה בגמ' (יומא דף ע. סוטה מא.) אחרי סיום התפילה ביום הכיפורים, 'כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביתו וקורא בו, כדי להראות חזותו לרבים'. מפרש רש"י להראות נוי של ס"ת ותפארת בעליה, שטרם להתנאות במצוה. שנאמר זה קלי ואֲנֹהוּ (שמות טו, ב) התנאה לפניו במצוות לולב נאה, ספר תורה נאה, בקלף נאה וכו'. מדברי רש"י מוכיח הנצי"ב (העמק שאלה בראשית שאילתא ג אות ד) שמותר להתפאר במצוה מהודרת, והוא בכלל הדין של הידור מצוה הנלמד מזה קלי ואֲנֹהוּ.

כתב רבינו יונה (אבות פרק ב משנה א) גם צריך להתנאות במצות, לולב נאה טלית נאה ספר תורה נאה תפילין וכיוצא בהן, בענין שיפארוהו בני אדם וישבחוהו עליהן.

והוסיף בתשובות והנהגות (חלק א סימן שפט) שאדרבה יש מעלה להתנאות בספר תורה, תפילין ואתרוג מהודרים, כדי שגם חבירו ישתדל לקנות נאה כמותו. ואין חסרון שנהנה כשמראה לאחרים תפארת המצוה.

אסור להתנאות: כתב בסה"ק אור המאיר (דברים, לסוכות) וכעין זה כתב בספר המקנה (קידושין דף ע. ד"ה כל האומר), אֵל תְּבֹאֲנִי רָגֶל גִּאָּה (תהילים לו יב) - ראשי תיבות אתרוג, שהקונה אתרוג מהודר לכבוד עצמו עליהם נאמר (סוטה ה.) אין אני והוא יכולים לדור בעולם, ולכן בראשי תיבות כתוב 'אתרג' בכתוב חסר, כי הקב"ה מסתלק ממנו. ויש מרמזים גם בהמשך הפסוק, וַיֵּד רָשָׁעִים אֶל תְּנַדְנִי: שהלולב מבקש שהרשע לא ינענעו.

כתב הרמ"א (יו"ד סימן רמט סעיף יג) המפרסם שעשה צדקה מפסיד שכר המצוה, וביאר שם הש"ך (בנקודות הכסף) בשם הרשב"א שלמרות שמפרסמים עושי מצוה, מכל מקום אסור להתגאות במצוה שעשה ללא תועלת. עכ"ד. כלומר, אם מתפאר שזכה במצוה מהודרת, מקיים זה קלי ואֲנֹהוּ, ויגבה לבו בדרכי ד'. ואם מתגאה ומפרסם כמה הוא מוצלח שהצליח להשיג מינים נאים, מפסיד שכר המצוה.

וראה בהערות להגרי"ש אלישיב זצ"ל (סוטה דף מא.) שהוכיח מדברי הרמב"ם שלא הביא דין זה, אף שהביא את מנהג אנשי ירושלים לילך כל היום ולולבם בידם, כי חיבוב מצוה שלאחר המצוה אינו בכלל זה קלי ואֲנֹהוּ התנאה לפניו במצות, וחלוק מאנשי ירושלים שהחיבוב מצוה הוא בעצם הקיום מצוה בכל רגע.

מאידך הגרי"ז מבריסק זצ"ל חשש לפוסלו. והורה הסטייפלער זצ"ל (ארחות רבינו חלק ב עמוד רמ) שאם העלה אדם רק בשטח קטן, כשר גם לשיטת בריסק.

3. נקטם ראשו

נקטם: נקטם ראשו פסול. לדעת השו"ע (סימן תרמה סעיף ו) פסול רק אם נקטם מקצת של רוב העלים העליונים. הרמ"א חולק ופוסל, אפילו נקטם משהו בראש העלה האמצעי לבד. וסיים שבשעת הדחק שאין לו אחר יברך עליו. ואם יש שני תימות ונקטם רק אחד מהם כתב המשנ"ב (ס"ק כט) אפשר שיש להקל.

ספק נקטם, הורו גדולי הוראה שליט"א שאין להחמיר, כיון שהוא ספק ספיקא, ספק האם נקטם, ואפילו אם נקטם שמא הלכה כשו"ע שדוקא רוב עלים פסול.

לולבים שמסתיימים בקוץ ונקטם הקוץ, הכשיר החזו"א (ארבעת המינים השלם מלואים חלק א אות לב). אולם הגרי"ש אלישיב זצ"ל פסל אותם.

4. נחלקה התיומת

בגמ' (סוכה לב.) מבואר נחלקה התיומת פסול ביום הראשון. (פירוש - שנפתח החיבור שבין שני חלקי העלה בלולב.)

השו"ע (סימן תרמה סעיף ג) פוסל רק אם נחלקו התיומות של רוב העלים, ברוב אורכו של העלה. אמנם הרמ"א בשם התרומת הדשן פוסל אפילו אם רק העלה האמצעי נחלק עד השדרה, נחשב שנחלקה התיומת,

ופסול ביום הראשון, והוסיף שלמצוה מן המובחר, צריך שהעלה האמצעי לא יהיה חלוק בכלל, וכפי שביאר החיי אדם שאפילו משהו לא יהיה פתוח, כי יש מחמירים אפילו בנחלק קצת, שמא יפתח על ידי הנענועים. ובשאר הימים כשר אפילו פתוח (משנ"ב ס"ק יז).

אמנם בביאור הגר"א כותב שרק ברוב העלה פסול, ובפתוח מקצתו, אין להחמיר כלל, ודעת הט"ז שרק בפתוח טפח יש להחמיר, ולכן הכריע המשנ"ב (ס"ק יט) שאם יש לו לולב אחר יקחנו, משום מהיות טוב, אבל מצד הדין, אין צריך לחשוש, כל זמן שלא נחלק רובו.

שתי תימות: כשיש שתי תימות ונחלקה אחת מהם, כותב המשנ"ב (ס"ק טו) שפסול. למרות שבנקטם פוסק המשנ"ב (ס"ק כט) שיתכן שיש להקל, אם נקטמה רק אחת מהם. ואם כלה הלולב בשני עלים כתב בהליכות שלמה (פרק י סעיף א) שאינם צריכים להיות מחוברים יחד.

הדבקה: הרבה סוחרים מדביקים בדבק שקוף, את קצה ראש התימת של הלולב הפתוח קצת, כדי שלא יפתח עוד מהנענועים, וכך יהיה כשר לדעת הרמ"א. ראשון המתירים היה המהרש"ם (דעת תורה או"ח סימן תרמה סעיף ז) שכתב שאפשר להדביק תימת שנסדקה קצת, ומה שלא מועיל להדביק הוא רק כשנסדק כשיעור הפוסל. הגר"ר ישראל יעקב פישר זצ"ל (בהסכמתו לספר ארבעת המינים השלם, הליכות אבן ישראל פרק כה סעיף ב) התיר להדביק גם כאשר העלה נחלק ברובו, והוסיף שאין בכך משום 'בל תוסיף', כי הדבק מתבטל ללולב.

ונחלק עליו בשו"ת משנה הלכות (חלק טו סימן קצה) אסר להדביק שהרי מעולם לא נתנו הפוסקים את העצה הזו. ויש פוסקים שפסלו משום חציצה ועוד טעמים. יש טוענים שגם לדעת המכשירים, המוכר צריך להודיע לקונה שהלולב מודבק בדבק, ואם אינו מודיע, יש לחוש לאונאה.

עלים הסמוכים לתימת: יש חומרא של המגן אברהם שהובא בשער הציון (סימן תרמה סעיף לג) שבדין של נחלקה התימת כלול עוד, שאם העלים הצמודים לתימת העליונה נחלקו עד שנראים כשנים, פסול, אף שהתימת העליונה לא נחלקה כלל. וכתב השער הציון (שם), שלפי דבריו, צריך להיזהר מאד כשבדקים את העלה האמצעי אם נחלק, ומחזיקים אותו בידו לראותו היטב, שלא לחלק העלין העליונים שאצלה. והורו גדולי הוראה שליט"א שמנהג העולם לא לחשוש לחומרא זו של המגן אברהם, מה גם שלא מצוי שיפתחו העלים הסמוכים לתימת.

5. נראה כ'הימנך'

נסדק כהימנך: אם העלה האמצעי של הלולב נסדק בראשו, אפילו במשהו, באופן שכל עלה פונה לצד אחר (בצורת V) פסול. דעת הגר"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה פרק י סעיף ו) שהפסול הוא רק כשהתעקמו באופן שאי אפשר לחבר אותם יחד. וכן יש מורים שאם כשמיניחים את הלולב על השולחן אינו נראה כהימנך, כשר. בארחות רבינו (חלק ב עמוד רמא) כתב שהחזו"א התיר כשנחלק רק במשהו. וכתב הגר"ר ניסים קרליץ שליט"א (חוט שני סוכות עמוד רעח), שאם יוצא מסוף העלה קוץ קטן ורק הוא נחלק, כשר. אבל אם הוא גדול יותר מהרגיל, פסול.

קורא: לגבי נחלקה התימת ונסדק כהימנך, דעת הגר"ר יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל (קריינא דאיגרתא חלק ב עמוד רלט) והגר"ר ניסים קרליץ שליט"א (חוט שני סוכה עמודים רעו, רעח) שעל ידי הקורא נחשבים העלים במחוברים, וכן לענין הימנך, אם ההימנך קטן מאד ולא ניכר משום הקורא, כשר כל זמן שהקורא עליו, כמבואר ברמב"ם שישוד הפסול של הימנך "שנתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שיראו כשנים" ועל ידי הקורא אינו נראה כשנים.

מנהג הספרדים: כתב השדי חמד (מערכת ד' מינים סימן ב אות א) שמנהג הספרדים ליטול לולב מכוסה בקורא, כשרק העלים העליונים מכוסים בקורא, ויש בכך מעלה שאז אין בו כל חשש של פסול, וכן נוהגים הספרדים גם בזמננו. מאידך, כתב בספר ביכורי יעקב (סימן תרמה סעיף א) שאין ראוי ליטלו, כי אי אפשר לקיים איתה את מצות הנענועים, כמבואר באריכות בפסקי תשובות (סימן תרמה ס"ק מג). והגר"ז מבריסק זצ"ל לא לקח לולב המכוסה בקורא, וביאר בנו הגר"ר דוד סולובייצ'יק שליט"א כי חשש שמא הוא 'הימנך'. ואמר הגר"ר ניסים קרליץ שליט"א שאם ניכר שאינו כהימנך גם לשיטת הגר"ז כשר ואין לחוש לנחלקה התימת (ארבעת המינים למהדרין עמוד פב).

עקום: כתב בשו"ע (סימן תרמה סעיף ח) לולב שהתעקם כמגל לאחוריו (כאשר השדרה של הלולב כלפי האדם, התעקם לכיוונו) כשר. לפניו (לצד העלים), או לאחד מהצדדים, פסול. והורה החזו"א (ארחות רבינו עמוד רמה) שאם התעקם קצת כשר.

כפוף: לולב שכל שדרתו כפופה כאגמון, פסול. ואם עליו כפופים בראשיהם כשר, כי כך צורת הגדילה של הרבה לולבים. אם ראש העלה העליון כפוף (המכונה קנעפל) כתב **המשנ"ב** (ס"ק מ) **שהרא"ש** היה מהדר לקחתו, כי אז ודאי הוא לא נחלק, מאידך יש מהראשונים שפסלוהו. אם רוב העלים כפופים, נחלקו האחרונים בזה, ואם יש לו אחר לא יקחנו.

וכתב בארחות רבינו (חלק ד עמוד קעה) בשם החזו"א שדוקא אם נכפף ראש העלה, אף אם נוטה לצד כדוגמת אות 'ריש' כשר.

6. נפרדו העלים

כתב השו"ע (סימן תרמה סעיף א) לולב שנפרדו העלים במקצת ויכול לקושרם, כשר, אפילו לא קשר אותם. והגיה הרמ"א בשם המגיד והר"ן שמצוה מן המובחר לקחת לולב שאין עליו פרודות לגמרי. והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל (תורת ד' מינים סימן א סעיף ב והערה ג) שרווח מועט בין העלים, כשר לכתחילה. ומוסיף השו"ע (סעיף ב) שאם העלים כבר התקשו כעץ, ואי אפשר לאוגדם יחד פסול.

כווץ: כתב השו"ע (סימן תרמה סעיף ח) לולב שנכוץ פסול. וכתב בארחות רבינו (חלק ב עמוד רמד) שלולב שבראשי העלים שלו יש קמטים כעין זגזג, אין זה לולב שנכוץ וכשר.

הפרשי גובה בעלה האמצעי: דעת רוב הפוסקים שאם יש הבדל מועט, כשר. כשיש הבדל ניכר, כתב בארחות רבינו (חלק ב עמוד רלה) שכשר, אמנם דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם ניכר הבדלי הגובה, פסול. ובספר ארבעת המינים למהדרין (עמוד סד) העיד בשמו, שעד 2 מ"מ לא נחשב ניכר.

יישר כח: חומר רב מתוך הספרים 'כשרות ארבעת המינים' להג"ר יחיאל מיכל שטרן שליט"א, 'ארבעת המינים למהדרין' להג"ר אברהם חיים עדס שליט"א. מדריך מעשי לבחירת ד' מינים להג"ר ישראל יהודה ספטימוס שליט"א.

סיכום הגיליון:

7. דינים העולים

א. **שלב ראשון:** הבחירה מתמקדת בשני שלבים. בשלב הראשון נבדוק את הלולב בכללותו; (א) קונים רק אצל מוכר מוסמך, או לחלופין לולב סגור עם הכשר מהודר. (ב) מבצעים מכירה כדין שיהיה 'לכם'. (ג) לולב טרי ולא יבש. (ד) העלים אינם פרודים. (ה) לולב ישר ולא עקום. (ו) גובה הלולב בשיעור לכתחילה של 32-39 ס"מ.

ב. **שלב שני:** בשלב השני נבדוק שבע דברים בראש העלה האמצעי שנקרא 'תיומת'. (א) נקטם. (ב) נחלק. (ג) יבש. (ד) הימנק. (ה) העלים של התיומות יגמרו בשווה וטוב ותהיה אחת גבוהה מהשניה (עד 2 מ"מ כשר). (ו) כפוף. (ז) קליפה אדומה הנקראת קורא. ❖

'עומק הפשט'

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

הגיליון הוקדש

לעילוי נשמת האשה

הצדקנית מרת חנה

רוזנברגר ע"ה בת

יבדלחט"א הרה"ח רבי

אברהם אביש שליט"א

נלב"ע בדמי ימיה כ"ז

אב תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הנושא לשבוע הבא;

בחירת הדסים משולשים

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפו"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל

תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדריים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הודעה:

אפשר לקבל חינם כל שבוע את הגיליון במייל המעוניין ישלח בקשה לכתובת מייל

5047867@gmail.com